

Cussegl da vischnaunca
10-2009/2012

Regiun da planisaziun Sursassiala Contract da collaboraziun denter las treis vischnauncas

Concept per las casas da tgira e per ils attempai en Sursassiala

M E S S A D I

dalla suprastanza communal al cussegl da vischnaunca

Preziau signur president
Preziadas cusseglieras
Prezai cussegliers

Dapi 2006 ei il providiment da persunas attempadas e che basegnan tgira in tema permanent. Ils 12 mars 2007 han ils votants e las votantas dallas treis vischnauncas da Sursassiala fiers il project communabel „Canossa“. Quei ei stau ina surprisa.

Ina acziun dalla davosa minuta

Suenter la votaziun negativa ha ei duvrau in temps da reflexiun. Silsuenter han las vischnauncas tschercau slienziuns per sesezzas. Cun grondas stentas eis ei la finfinala tuttina aunc reussiu d'anflar ina slienziun communabla e d'inoltrar ils 27 da december 2007 in niev project per ina casa da tgira communabla sut il tetg dalla fundaziun existentia Casa da tgira Sursassiala allas autoritads cantunalas. El medem mument han las treis suprastonzas communalas confirmau lur voluntad da realisar comunablamein quei project. Cheutras ein las premissas per saver profitar dallas contribuziuns cantunalas stadas ademplidas. Naven digl'emprem da schaner 2008 vala numnadamein in niev sistem cantunal. Tenor la nova lescha per la tgira da malsauns, passada igl'emprem da schaner 2008 en vigur, conceda il Cantun neginas contribuziuns per la construcziun e renovaziun da novs stabiliments sil sector dalla tgira.

Casa da tgira – ina fatschenta d'emprema prioritad

Il cussegl da vischnaunca ei regularme in vegnius informaus sur da quella fatschenta, che gauda absoluta prioritad. Nus regurdein als rapports annuals 2007 (pagina 18/19) e 2008 (pagina 19/20), nua igl ei vegniu informau detagliadamein sur dil decuors da quei project.

Plinavon figurescha quella fatschenta sco project d'emprema prioritad el program da lavur 2007 – 2012 (pagina 3), 2008 – 2013 (pagina 4) ed il program d'activitad 2009 – 2012 (messadi nr. 6 - 2009 – 2012), ch'il cussegl da vischnaunca ha priu enconuschientscha ella seduta dils 19 da zercladur 2009. Nus citein la part che cumpeglia la casa da tgira.

4. Sanadad - Casa da tgira (pagina 3)

✚ *Disposiziuns legislatorias:*

- 460 Regulativ per il survetsch dentari da scola (revisiun)
- Dretg da baghegiar Fundaziun Casa da tgira (engrondaziun)
- Cunvegnientscha da prestaziun denter la vischnaunca da Mustér e la Fundaziun Casa da tgira Sursassiala
- Evt. adattaziun dil statut dalla Fundaziun

	2	09/10
	2	10/11
	3	
	4	
	1	09/13

4.1 Casa da tgira Sursassiala

In tema d'emprema urgenza:

⇒ Projectaziun e realisaziun entochen la fin da 2013

4.1 Casa da tgira (pagina 18 ss.)

Dapi l'erecziun dalla Casa da tgira Sursassiala ei il menaschi dalla Casa Sogn Gions integraus en quella. Sco fundaziun ei la casa da tgira independenta e ha ses agens organs.

La Fundaziun Casa da tgira Sursassiala vegn purtada dallas treis vischnauncas da Sursassiala (Medel/Lucmagn, Tujetsch e Mustér). Al cussegl da fundaziun cumpeta la survigilanza suprema. El secumpona da 15 representants dalla treis vischnauncas. La survigilanza directa ei adossada ad ina cumissiun da menaschi ed alla meinacasa.

Pendentia ei la damonda dalla proprietad dil sulom dalla Casa Sogn Gions. Oz ei quella dividida denter vischnaunca e fundaziun. Quella situaziun sto vegnir slijiada cun la realisaziun dalla renovaziun dalla Casa da tgira Sursassiala (entras conceder in dretg da baghegiar per l'entira parcella alla Fundaziun).

Alla fin digl onn 2007 eis ei reussiu da catter ina cunvegientscha denter las treis suprastonzas communalas da Sursassiala (Sursassiala fuorma tenor las directivas cantunalas ina suletta regiun da planisaziun) per ina sligiazium communal per la tgira sco era il provediment adequat dallas persunas attempadas. Quei ei stau necessari, damai che la nova lescha per la tgira da malsauns, passada igl empram da schaner 2008 en vigur, preveda neginas contribuziuns directas alla construcziun da casas da tgira. Sin fundament d'in concept communabel han las suprastonzas communalas incaricau la Fundaziun Casa da tgira Sursassiala d'inoltrar aunc egl uonn 2007 agl Uffeci cantunal da sanadad ina damonda d'engrondaziun tenor fasa I. L'istanza ei vegnida deponida ils 27 da december 2007 allas instanzas cantunalas, aschia ch'il termin critic ha saviu vegnir respectaus.

Igl onn 2008 ha la gruppa da project, installada dallas suprastonzas communalas, elaborau cun agid digl expert Reto Nick differentas variantas pusseivlas e lur consequenzas finanzialas pil menaschi futur. Quella documentaziun fuorma la basa per las decisiuns dallas instanzas communalas. La damonda centrala ei, schebein igl ei politicamein pusseivel da plazzar tut ils letgs da tgira sut in sulet tetg tenor il preproject inoltrau. Quei fuss ord different aspects la sligiazium ideala. Las casas d'attempai existentas savessen vegnir mantenidas conform al sistem da habitadis cun accumpignament e cun survetschs da spitex augmentai.

La varianta ideala fuss ina suletta casa per Sursassiala cun 72 letgs sut il tetg dalla Fundaziun Casa da tgira Sursassiala a Mustér (tenor il preproject inoltraus agl uffeci da sanadad dil Cantun). Quella varianta anfla buca l'acceptanza da tuttas vischnauncas (era buca en ina fuorma modificada). Aschia croda quella varianta definitivamein ed ei morta.

Consequentamein restan aunc duas pusseivladads, numnadamein:

- 1. Varianta Medel - Mustér
cun 55 letgs en Casa da tgira Sursassiala e surprida dalla responsabladad per la Tgasa Sontgaclau a Curaglia entras la Fundaziun Casa da tgira Sursassiala. La vischnaunca da Tujetsch sa realisar ils letgs da tgira (fixai el concept cantunal per la regiun da planisaziun Sursassiala) tenor ses giavischs e las necessitads politicas.*
- 2. Varianta minimala cun sligiaziums individualas
Realisar ils 43 letgs da tgira ch'appartegnan conform alla planisaziun cantunala alla vischnaunca da Mustér, quei conform al project inoltrau (denton en fuorma reducida) ed entras la Fundaziun Casa da tgira Sursassiala (mandat ni cunvegientscha da prestaziun). La vischnaunca da Mustér s'oblighescha da sorprendar la finanziaziun supplementara dils cuosts caschunai entras quei project. Las ulteriuras vischnauncas s'obligheschan da buca impedir la realisaziun da quei project.*

La casa fuss vinavon aviarta per habitonts dallas vischnauncas vischinontas e per las medemas cundiziuns.

Per la suprastonza communal ein en principi tuttas sligiaziums acceptablas e realisablas. En cass ch'igl ei denton buca pusseivel da s'unir sin ina varianta, duei la Regenza decider la repartiziun dils letgs da tgira (sco previu ella legislaziun cantunala). La vischnaunca da Mustér sto lu realisar la varianta minimala sut il tetg dalla Fundaziun Casa da tgira Sursassiala e conform al preproject suttamess ils 27 da december 2007 agl uffeci da sanadad dil cantun Grischun.

El decuors dil matg 2009 ei ina nova varianta vegnida tratga a strada. Quella preveda ina casa supplementara per tgira ed attempai a Sedrun. Tuttas casas duein denton star sut la direcziun dalla Fundaziun e vegnir menadas comunablamein. Quei savess esser ina

pusseivladad per tuttina catter ina sligiazion communabla. Entochen la fin zercladur 2009 duei la gruppa da project presentar - ensemen cun ils cussegliaders - in niev concept.

Sligiazion communabla – contract da collaboraziun

En intensiva lavur ha la gruppa da project, cun agid dils experts Rico Nick e digl architect Martin Engeler sco era cun il sustegn dil cussegliader giuridic dr. Mario Cavigelli preparau ils davos meins in concept communabel. Quel ei presentaus detagliadamein el messadi aschuntau che secloma sco suonda:

Zusammenarbeitsvertrag (ZAV) zwischen den Gemeinden Disentis/Mustér, Medel/Lucmagn und Tujetsch betreffend die Angebote

- o *für die stationäre und die teilstationäre Pflege und Betreuung von Langzeitpatienten und von betagten Personen,*
- o *für die Dienste der häuslichen Pflege und Betreuung (Spitex),*
- o *für die Dienste der Mütter- und Väterberatung*

in der Planungsregion Sursassiala (annexa I).

En buca meins che 11 sedutas ei quei concept vegnius elaboraus, quei en special cun igl agid da nies expert Reto Nick. La gruppa da project secumpona dils presidents comunals da Sursassiala (Claudio Simonet, Pancrazi Berther e Dumeni Columberg sco president), dils reponsabels per la sanitad en las suprastonzas comunalas (Baseli Berther e Cecilia Maissen-Desax), dil president dalla Fundaziun Casa da tgira Sursassiala (Duri Huonder) e dils experts suranumni. Tier la preparaziun dil concept ein ins adina puspei seconferius cun las instanzas cantunalas.

La suprastonza communal ei regularmeins s'occupada cun quei project d'emprema prioritad. Per conclusiun haella approbau ils suandonts documents:

1. *// messadi "Botschaft an die Gemeinden Disentis/Mustér, Medel/Lucmagn und Tujetsch betreffend Zusammenarbeitsvertrag für die stationäre und die teilstationäre Pflege und Betreuung von Langzeitpatienten und von betagten Personen (Pflegeheime), die Dienste der häuslichen Pflege und Betreuung (Spitex) und die Dienste der Mütter- und Väterberatung".*
2. Il contract da collaboraziun (ZAV).
3. Il concept davart la strategia futura per las casas da tgira e d'attempai per la Sursassiala.

Concernent la finanziaziun ei vegniu decidiu che la Fundaziun dueigi surprender il deivet restont ella dimensiun dad 8 milliuns francs. A vesta dalla valeta dils dus objects ei quei deivet supportabels e responsabels. Quei vul dir, che las vischnauncas ston els proxims onns buca conceder ulteriuras contribuziuns per finanzia las investiziuns. Tgei che capeta pli tard, sto buca vegnir decidiu gia ussa.

Il cau digl uffeci da sanadad, dr. R. Leuthold, ei vegnius consultaus e sa s'accordar, quei cun pretender ina modificaziun dalla declaronza fundamentala dallas treis suprastonzas comunalas dalla Sursassiala dils 17 da december 2007.

La suprastonza communala dalla vischnaunca da Mustér ei sestentada da risguardar ils giavischs dallas duas vischnauncas ed ha repetidamein demussau ch'ella seigi prompta da garantir che lur postulats vegnien realisai (casa da tgira a Sedrun e sligiazion generusa per la Tgasa Sontgaclau).

Nies grond quita ei il squetsch da termins e perquei sperein nus che las vischnauncas vischinontas sappien decider sil pli tard entochen la fin da november 2009. Ei exista numnadamein in grond prighel, che nus vegnien buca da realisar l'engrondaziun dalla casa da tgira a Mustér entochen ils 31 da december 2013 e rischeien da piarder contribuziuns cantunalas ella dimensiun da 7 milliuns francs.

Cumpetenzza da decider

Tier la vischnaunca da Mustér cumpeta l'approbaziun dil contract e dil concept al cussegl da vischnaunca cun la resalva dil referendum facultativ (mo per il contract). Aschinavon ch'il cussegl da vischnaunca da Mustér tracta e decida la fatschenta l'entschatta d'october 2009, vegn la decisiun suttamessa immediatamein al referendum facultativ. Sch'ins pretenda buca ina votaziun dil pievel, fuss la decisiun definitiva sil pli tard la fin d'october 2009 dada.

Ina midada dalla costituziun communal ei buca necessaria (quei era tenor il pareri dil giurist dr. Mario Cavigelli).

La vischnaunca da Tujetsch quenta ch'ina decisiun definitiva seigi pusseivla pér la fin da november 2009. Il cussegl da vischnaunca vegn informaus l'entschatta da settember. Ils 23 da settember duess la decisiun curdar ed ils 16 d'october 2009 ei ina radunonza communal previda. Aschinavon ch'il conclus sto vegnir suttamess alla votaziun all'urna, duess quella haver liug ils 29 da november 2009.

La funcziun dalla Fundaziun Casa da tgira Sursassiala

1992 han las treis vischnauncas da Sursassiala fundau la Fundaziun Casa da tgira Sursassiala cun l'incarica da procurar per ina buna tgira dalla populaziun attempada.

2007 han las suprastonzas communalas surpriu la preparaziun dalla strategia e supplicau il cussegl da fundaziun da spitgar cun las lavurs da projectaziun entochen che las damondas fundamentalas seigien sclaridas. La Fundaziun ei ina instituziun independenta dils organs politics e savess decider libramein. Facticamein sto ella denton prender risguard sin la constellaziun politica.

Ils 26 d'uost 2009 ein ils commembers dil cussegl da fundaziun dalla Fundaziun Casa da tgira Sursassiala vegni informai sur dil concept e sur dil project. Quella informaziun ha cattau in fetg bien resun.

Dapresent vegnan las lavurs preparativas cuntinuadas en tutta tgeudad. Ei setracta d'adattar il program da spazi alla capacidad reducida e da preparar la documentaziun per la concorrenza da project. Tenor las prescripziuns cantunalas ei ina tala indispensabla. En senn informativ vegn il program da termins provisorii aschuntaus al messadi (annexa II).

Pil mument surpren la grupp existenta la direcziun dallas preparativas dil project. Perquei eis ella vegnida completada entras la meinacasa dalla Casa da tgira Sursassiala. La cumissiun da project, respectivamein da baghegiar duei vegnir nominada pli tard (entras la Fundaziun).

Fazit: Cun l'approbaziun dil messadi, dil contract da collaboraziun e dil concept per mauns dallas suprastonzas communalas ei in fetg impurtont emprem pass fatgs. La gronda problematica ei la damonda dil temps e l'enorma resca d'arrivar memia tard.

Dretg da baghegiar

Ils 27 da settember 1992 ha la cuminonza da votants dalla vischnaunca da Mustér approbau cun 851 encunter 71 vuschs il precontract dil dretg da baghegiar dalla "Casa da tgira Sursassiala". Quei dretg vala per 50 onns ed ei vegnius impurtaus el register funsil (als selbständiges und dauernrdes Baurecht GB-Blatt 427). El pertucca denton mo ina surfatscha da 988 m². L'entira parcella 962 mesira denton 4'632 m² (annexa III). Cun il niev project vegn la part nua la Casa Sogn Gions sesanfla oz, disfatga. L'instituziun Casa Sogn Gions exista buca pli. Cun l'approbaziun dalla nova consituziun communal dil 22 da zercladur 2008 eis ella vegnida cassada. Dil reminent ei il menaschi dalla Casa Sogn Gions gia dall'entschatta enneu vegnius integraus ella Casa da tgira. Ils 10 da fevrer 2006, respectivamein ils 16 da november 2007 ha il cussegl da vischnaunca aboliu aschibein il regulativ da taxas per la Casa Sogn Gions sco era la cunvegnientscha digl onn 1994 denter la vischnaunca e la Fundaziun Casa da tgira Sursassiala.

Cul niev concept svanescha la part dil baghetg ch'appartegn all'anteriura Casa Sogn Gions. El futur exista mo aunc la Fundaziun Casa da tgira Sursassiala. Ad ella appartegnan era ils edificis. Perquei eis ei necessari ch'il dretg da baghegiar cumpegli l'entira parcella.

Igl onn 1992 ein ins sebasaus sin in prezi da terren per la calculaziun dil tscheins da frs. 250.--. Quei ei ina summa annuala da frs. 14'400.--. Oz para in prezi da frs. 300.-- per m² d'esser commensuraus. Calculau cun in tscheins da 3 % dess quei in tscheins annual da frs. 41'688.--.

El rom dallas contractivas ston las modalitads aunc vegnir sclaridas. Quei pertucca era la fuorma dil contract, il tscheins definitiv, il cuoz (50 onns) etc.. Per haver ina segirtad ellas contractivas definitivas cunvegn ei, ch'il cussegl da vischnaunca concedi gia ussa il dretg da baghegiar ella fuorma sura circumscretta. La decisiun definitiva cumpeta alla cuminonza dil votants. Il cussegl da vischnaunca duei autorisar la suprastonza communal da sclarir ulteriurs detagls e da suttametter la damonda per la concessiun alla votaziun dil pievel, quei cun s'adattar all'agenda dallas vischnauncas vischinontas.

Sco menziunau, eis ei urgentamein necessari da cuntinuar cun la projectaziun per haver la caparra ch'il stabiliment sappi vegnir realisau entochen la fin da 2013. Dapi varga 19 meins ein las lavurs sistidas. Suenter ch'ins ha cattau ina concordanza els puncts fundamentals ed essenzials, duess ina cuntinuazun dallas lavurs esser pussevla senza influenzar a moda negativa la procedura da decisiun ellas vischnauncas vischinontas.

Consideraziuns finalas

Il niev concept cun ina casa da tgira supplementara a Sedrun sco era il sistem da collaboraziun denter tuttas casas per attempai en Sursassiala, declaraus detagliadamein el messadi, ei da considerar – risguardond la situaziun politica reala – sco ina relativ buna sligiazun. Ella ei acceptabla per tuts pertuccai e finanziamein supportabla. Igl ei denton ina considerabla differenza visavi la sligiazun ideala cun mo ina casa da tgira en Sursassiala.

Sco quei che las sondaziuns han mussau, eis ei fetg grev da realisar l'engrondaziun dalla casa da tgira Sursassiala a Mustér entochen la fin digl onn 2013. Perquei eis ei necessari da cuntinuar immediat cun la projectaziun per evitar la sperdita da 7 milliuns francs contribuziuns cantunalas.

Sin fundament dil messadi sco era dallas ponderaziuns precedentas

p r o p o n a

la suprastonza communalal al cussegl da vischnaunca

1. D'approbar il contract da collaboraziun per la regiun da planisaziun Sursassiala sil sector dil provediment da tgira, dils attempai, da spitex e dalla cussegliaziun da mummas e babs (ZAV) tenor il messadi dils21 d'uost 2009;
2. Da suttametter quei conclus conform ad art. 21 lit. h dalla constituziun communalal al referendum facultativ;
3. D'approbar il concept per l'engrondaziun dalla casa da tgira Sursassiala;
4. Da conceder il dretg da baghegiar per igl entir areal dalla parcella 962 cun ina surfatscha da 4'528 m² alla Fundaziun Casa da tgira Sursassiala per cundiziuns raschuneivlas; quei tenor il contract existent e sut la resalva ch'il project preparau vegni exequius;
5. Da plenipotenziar la suprastonza communalal da suttametter quella concessiun el mument adattau alla votaziun dil pievel conform ad art. 32, litera e dalla constituziun communalal;
6. Las lavurs preparativas per la projectaziun dall'engrondaziun dalla Casa da tgira Sursassiala a Mustér duein vegnir cuntinuadas per evitar la sperdita da considerablas contribuziuns cantunalas.

Suprastonza communalal Disentis/Mustér

Il president:

Il canzlist:

Dr. Dumeni Columberg

Andri Hendry

Disentis/Mustér, igl εμπrem da settember 2009

I:\Daten\Winword\Cuss\Messadis\Mess09-12\me0910_Casa da tgira Sursassiala.doc

- Botschaft an die Gemeinden Disentis/Mustér, Medel/Lucmagn und Tujetsch betreffend Zusammenarbeitsvertrag
- Grobterminprogramm gekürzt
- Plan da situaziun